
Boeken

Gifpolder Volgermeer

van veen tot veen

door Goof Buijs, Stephanie Kaars en Jeroen Trommelen; Stichting Volgermeer Publicaties, Wormerveer, 2005, ISBN 90-7112-388-X.

Eén van mijn geliefde gedeelten van Waterland om een rondje te fietsen is het gebied ten zuiden van Monnickendam. Het is een fraai veenweidegebied, waarin de weilanden bijna op het vele water lijken te drijven. In dit gebied ligt echter ook een van de beruchtste stortplaatsen van Nederland, waarover onlangs een boek is verschenen.

Veenwinning en vuilstort

Aan het einde van de Eerste Wereldoorlog werd een begin gemaakt met de grootschalige vervening van de Volgermeerpolder. Vanaf het begin van de twintigste eeuw werd turf als brandstof echter steeds meer verdrongen door steenkool. Om toch winst te maken en de gedane investeringen terug te verdienen, begon men met het tegen betaling laten storten van huisvuil in de

uitgeveende putten. Het Naardermeer is overigens toen ternauwernood aan dit lot ontsnapt. Het huisvuil werd, voornamelijk uit Amsterdam, met duwbakken aangevoerd.

Gifschandaal

In 1955 werd definitief gestopt met de vervening en richtte zich men volledig op het afval. Aan het begin van de jaren 60 gaf de belt veel overlast in de vorm van stank, ongedierte en rookontwikkeling als gevolg van moeizaam te blussen branden. Vanuit Broek in Waterland ontstond hierdoor maatschappelijke weerstand, hetgeen in 1963 leidde tot een aan regels gebonden hinderwetvergunning. Hoewel hierin stond dat er een gifvrijverklaring moest zijn voor het aangevoerde bedrijfsafval, begon zich in stilte het echte schandaal te ontwikkelen. Tot op dat moment was de Volgermeer een gewone stortplaats van de gemeente Amsterdam, maar vanaf toen werd er ook chemisch afval gestort. De stadsreiniging van Amsterdam nam zonder verder lastige vragen te stellen al het bedrijfsafval uit de gemeente aan. Het brandbaar chemisch afval werd aan de Diemerzeedijk verbrand, terwijl de vaten met onbrandbaar materiaal

Turfschip.

in de Volgermeerpolder werden gestort.

Het chemisch afval kwam voornamelijk van het bedrijf Philips Duphar, gespecialiseerd in de productie van bestrijdingsmiddelen. Uit in het boek gepresenteerd onderzoek blijkt dat Philips Duphar wist dat het om gevaarlijk materiaal ging. Het is ook de stadsreiniging te verwijten dat zij deze kennis niet in huis had en daardoor, hoewel expliciet in de hinderwetvergunning opgenomen, het gevaar van het gif niet onderkende. Van 1960 tot 1969 zijn over een oppervlak van 100 hectare tussen de 10.000 en 30.000 vaten met chemisch afval gestort. Het afval is een mix van gevaarlijke stoffen, waaronder zware metalen, PAK's, (chloor-)benzenen en dioxines.

Vuiltransport uit Amsterdam

Na ontdekking van de vaten in 1980 probeerde de gemeente Amsterdam de ernst van de situatie te bagatelliseren en de stort open te houden. Omwonenden lieten het er echter niet bij zitten. Na enkele maanden van onrust stelde het Hoogheemraadschap

onverwacht dat de vuilnisbelt binnen twee weken gesloten moest worden vanwege de slechte invloed op de waterkwaliteit. Precies een dag later, op 6 februari 1981, gaf de gemeenteraad gehoor aan deze oproep.

Onderzoek en aanpak

De vaten die aan het oppervlak zichtbaar waren, zo'n 1100, werden spoedig opgeruimd. Maar wat moest er met de rest gebeuren? Ruim twintig jaar later, na verschillende onderzoeken, proefsaneringen, bewonersavonden, een voorstel om de belt met andere vervuilde grond af te dekken, werkbezoeken van de Koningin en kamerleden, protesten, inmening van ministers, kamervragen, een sabotage-actie en rechtszaken tot aan de Hoge Raad, begint in 2004 eindelijk de definitieve aanpak van de belt. De overheid draait trouwens op voor alle kosten, want er kon niet worden bewezen dat het gif uitsluitend van Philips Duphar afkomstig was.

De totale hoeveelheid afval bedraagt 7,8 miljoen ton, ongeveer acht keer de inhoud van de Amsterdam ArenA, waardoor afvoeren en verwerken uiterst kostbaar zou zijn. Uit onderzoek blijkt dat het gif zich nog niet naar de omgeving heeft verspreid en naar men aanneemt zal dat door het hoge organische gehalte van de ondergrond ook niet gebeuren. Er is voor gekozen om het afval te laten liggen waar het ligt en te hopen dat in de loop der jaren het probleem door natuurlijke afbraak minder wordt.

Het vuil wordt afgedekt met een laag schone grond, afkomstig van de te boren Noord-Zuid-metrolijn en een waterdichte folie. Boven de folie komen een leeflaag en een aantal dijkjes, met daartussen plassen water, in de vorm van sawa's. Vreemd genoeg worden in het boek de afvoerdrains voor het stortgas boven de kunststof folie ingetekend, ik zou ze er eerder onder verwachten. De plassen zullen alleen maar

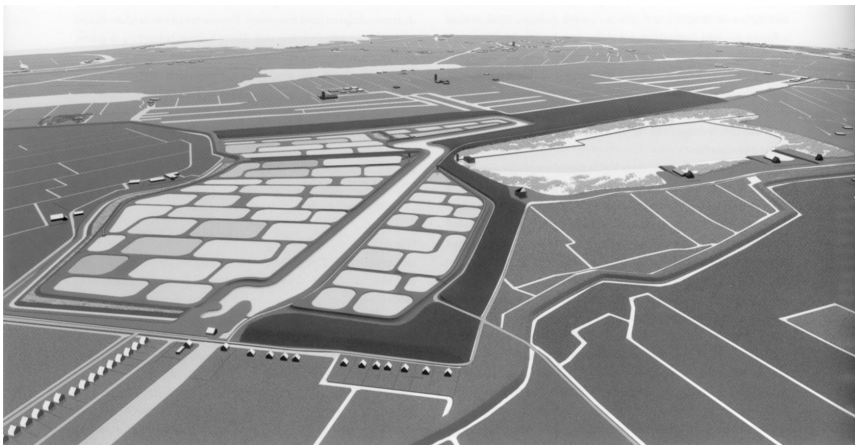
worden gevoed door neerslag, zodat er zich naar verwachting een vegetatie van hoogveen kan gaan ontwikkelen, waarmee de titel van het boek meteen is verklaard. Fraaier zou het zijn geweest als het oude patroon van legakkers en petgaten terugkeert, maar mogelijk zijn de sawa's in de toekomst een duidelijk signaal dat er op deze plek iets onnatuurlijks heeft plaatsgevonden. Een afwijkend landschap als waarschuwing is eigenlijk niet eens zo'n gek idee, ons collectief geheugen blijkt verbaasend kort.

Om het gebied komt een zone van gemiddeld 50 meter breed, met daarin peilbuizen die elk jaar bemonsterd gaan worden op verontreinigingen. Toch ben ik er nog niet helemaal gerust op. Vooral veenlagen hebben een bindend effect op verontreinigingen, maar het afval is juist gestort in putten waar het veen is weggehaald. Hoe doorlatend en bindend is het gestorte materiaal zelf? Als we nu geen verontreinigingen meten, komt dat doordat het gif zich niet verspreid, of omdat de vaten waarin het gif zit nog niet zijn doorgeroest? Is een zone van 50 meter niet te smal en om de hoeveel meter worden die peilbuizen eigenlijk geplaatst? Welke stoffen worden er geanalyseerd; alleen de stoffen waarvan we weten dat ze aanwezig zijn in de stort, of ook op

stoffen waarin de aanwezige stoffen, voor zover bekend, uiteen kunnen gaan vallen? Stel dat het folie toch niet tot in lengte van dagen volkomen ondoorlatend is, bijvoorbeeld omdat damp van het chemisch afval het folie aantast, of wortels er doorheen dringen. Doordat het waterpeil in de sawa's hoger ligt dan in de omgeving zal het water infiltreren in de leeflaag en door de belt naar de omgeving afstromen. Mogelijk worden er dan verontreinigingen meegevoerd. Waarom wordt er niet extra veiligheid ingebouwd door er voor te kiezen om boven het folie een dicht net van drainagebuizen aan te leggen waarmee de neerslag zo snel mogelijk wordt afgevoerd, zodat er zo min mogelijk drijvende kracht voor transport zal ontstaan?

Conclusie

Het boek vertelt uitgebreid de geschiedenis van de Volgermeerpolder, met daardoor een interessant inkijkje in het vervenen van dergelijke gebieden. Slechts enkele decennia geleden werden ook in ons land vuilstorten niet goed afgeschermd van de bevolking en de omgeving. Als er alleen maar ongevaarlijk huishoudelijk afval wordt gestort dan hoeft dat, hoewel niet erg hygiënisch,

Impressie van de toekomstige situatie

nog niet echt een probleem te zijn, maar op het moment dat er chemisch afval terecht komt, is dat een potentieel gevaarlijke situatie. Denk maar aan de lading gif, afkomstig uit het schip de Proba Koala, die onlangs in Ivoorkust op een druk bezochte vuilstort werd gedumpt.

Wat mij opviel tijdens het lezen is dat als de overheid zich aan haar eigen regels had gehouden en die ook actief had afgedwongen richting de chemische industrie, het probleem vele malen minder groot zou zijn geweest dan nu. Dit is iets wat we nog steeds niet goed in ons vingers hebben, want hetzelfde geldt in meer of mindere mate voor de rampen die zich hebben afgespeeld in Enschede, Volendam en Schiphol. Verder vind ik het onbegrijpelijk dat Philips Duphar er juridisch onderuit is gekomen om niets te hoeven meebetalen aan de schoonmaak; het boek laat heel duidelijk zien dat ze wisten welke gevaren er aan hun afval kleefde en dat maakt dit bedrijf

op zijn minst moreel verantwoordelijk voor de situatie.

Om hydrologen te overtuigen of voor de juiste oplossing is gekozen, zou het gedeelte over de onderzoeken, het afdekken en de monitoring uitgebreider moeten worden beschreven met bijvoorbeeld een kaartje met peilbuizen en enkele dwarsdoorsnedes over de belt en omgeving. Maar dat is eigenlijk meer iets voor een diepgravend artikel in *Stromingen* dan voor een dergelijk boek dat geschreven is vanuit het perspectief van omwonenden. Niettemin kan ik iedereen die geïnteresseerd is in vuilstorten en gif het boek aanbevelen, er staan veel wijze lessen in, vooral over hoe het niet moet.

Meer informatie is te vinden op www.volgermeer.nl, waar ook het boek besteld kan worden.

Frank Smits